



NIEUWSBRIEF



SINTGEDICHT NOCH KERSTPREEK	2
VORSTELIJKE VUURWAPENS	4
RELIGIE IN LEGERMUSEUM	5
NA TWEE EEUWEN TERUG IN DELFT	6
'VOOR NAPOLEON' VAN START	8
MUSEUM MAAKT KENNIS TOEGANKELIJKER	10
RESTAURATIE KEUKENOPLEGGER	12
AANWINST: WERK LANGENDIJK	13
MUNITIECOLLECTIE WEER COMPLEET	14
AGENDA EN BOEKENKAST	16

ENKELE NOTITIES UIT HET MUSEALE LEVEN

VOL VERWACHTING, MET V

door Gert Groenendijk

De kop hierboven ademt in al zijn beknoptheid de sfeer van december. Die is voor de een de materiële verwachting van wat de bisschop uit Spanje brengt en voor de ander de spirituele, richtinggevende boodschap van vertrouwen uit het kerstverhaal. En voor weer anderen is het beide. Op deze plaats van mij geen goedheilig-manpoëzie of kerstpreek. Bij het scheiden van de markt 2005 beperk ik mij tot 'enkele notities uit het museale leven'.

In de vorige Nieuwsbrief ben ik ingegaan op onze huisvestingsproblemen, meer in het bijzonder de depotomstandigheden. Over de plannen die er zijn om daaraan het hoofd te bieden, is nog steeds niet beslist. Die besluitvorming is gekoppeld aan het te formuleren museaal beleid van het ministerie van Defensie. Het, door de staatssecretaris gevraagde, externe advies daartoe is inmiddels beschikbaar. De besluitvorming is voorzien voor december. Daarom hoop ik in de volgende Nieuwsbrief hom of kuit te kunnen geven. Ik zie uit naar de broodnodige besluiten en heb er alle vertrouwen in. Het is spannend en blijft boeiend. Het museum gaat voort, met een missie, met een prachtige collectie, met betekenis voor samenleving en mensen.

Hoewel ook in 2005 bevroren, kon de collectie toch worden versterkt. Een aantal daarvan hebben we verworven dankzij een donatie van de Stichting Vrienden: een Renault-tankhelm, een 18e eeuwse Nederlandse sabel en een 19e eeuwse schilderij door Langendijk.

Die donatie onderstreept opnieuw en temeer de voortvarende wijze waarop de Vriendenstichting haar doelstelling uitvoert; dit in het voordeel van de ontwikkeling van de collectie, ons museum én de bezoekers. Ik waardeer dat zeer.

Tentoonstellingen 2006

Donderdag 13 oktober heeft prins Charles Napoleon, familielid van keizer Bonaparte, in een 'uitverkocht huis' de tentoonstelling *Voor Napoleon, Hollanders in oorlogstijd 1792-1815* geopend. De reacties van de aanwezigen op deze expositie waren ronduit lovend. Dat geldt evenzo voor die van de ruim 100 Vrienden, die zondag 23 oktober de tentoonstelling als vernissage bezochten. Mijn stellige indruk is, en graag hoop ik dat u die deelt, dat de vernissages steeds meer voldoen als bindmiddel tussen Vriend en museum.

Inmiddels wordt noest gewerkt aan het tentoonstellingsprogramma voor 2006. Zo is er in mei de opening van een tentoonstelling over buskruit; dat belooft letterlijk en figuurlijk vuurwerk. In het najaar presenteren we een expositie over de museale producten van vormgeving (figuren, scenes, multimediale uitingen) in het Legermuseum in de afgelopen 40 jaar. In het voorjaar van 2006 wordt de interactieve ruimte *Dilemma's* (werktitel) opgeleverd. De bezoekers worden via pc-applicaties geconfronteerd met morele, besluitvormingsdilemma's, waar politicus en militair voor komen te staan bij militaire vraagstukken en operaties. De bezoeker 'kruipt als het ware in de huid van', en moet aan de hand van beschikbare, aangeboden informatie tot een eigen afweging komen. Beoogd wordt zodoende bij de bezoeker groter inzicht in en meer begrip voor de politieke en militaire besluitvorming te bewerkstelligen.

De semi-permanente jeugdtentoonstelling *Ridder Roderik* wordt eind 2006 of begin 2007 na (dan) zes succesvolle jaren vervangen. De opvolger heeft de Tachtigjarige Oorlog als thema. Wordt vervolgd!

Publiek en parkeren

Sinds afgelopen september kan er niet meer geparkeerd worden op de 'grote' binnenplaats. Om reden van veiligheid, én omwille van het verder uitnuttigen van mogelijkheden om aan de publieksvraag te voldoen; de binnenplaats wordt per januari 2006 permanent benut als publieksruimte (voor buitenevenementen). Overigens is de Zuidpoort-parkeergarage een goed alternatief op een loopafstand van ongeveer vijf minuten. Voor de goede orde; wanneer er bezoekers komen die slecht ter been zijn, is – voor

2



Gert Groenendijk spreekt de Vrienden toe tijdens de drukbezochte en welgeslaagde vernissage van *Voor Napoleon, Hollanders in oorlogstijd 1792-1815*. (Foto: Wim den Dunnen)



Bij de voorpagina:
Prins Willem van Oranje tijdens de slag bij Waterloo. Schilderij van Jean Baptist van der Hulst (1790-1862). Langdurig bruikleen van de Stichting Historische Verzameling van het Huis Oranje-Nassau. (Foto: Casper van Bruggen)

ERTROUWEN



*Het Legermuseum in het teken van 'Voor Napoleon'.
(Foto: Wim den Dunnen)*

zover dat kan – parkeren op het terrein mogelijk. In- en uitgang van het museum is de nieuwe hoofdentree, waarover u in de vorige editie van de Nieuwsbrief uitvoerig bent bericht. In januari of februari 2006 is deze buitenruimte ingericht met een M113, een AMX-tank en een jeep. Komt dat zien!

Nieuwe Armamentaria

Voor velen een even vertrouwd als opwindend beeld rond Kerst; beestenweer buiten, en binnen bij de haard, nippend aan een goed glas, je verkneukelen aan *Armamentaria*. Vlak voor de kerstdagen ontvangen de Vrienden de 40e editie van *Armamentaria*, dat sinds 1966 als jaarlijkse uitgave van het Legermuseum verschijnt. Ook in deze editie een verrassende bundel artikelen volgens vertrouwde receptuur. Hiermee wordt recht gedaan aan het brede militair-historische spectrum, dat de rijkscollectie bestrijkt; van munitie tot militair bestuur bij vredesondersteunende missies, en van harnassen, mitrailleurs en vaandels tot eresabel. Meer dan dit tipje van de sluier licht ik niet op. Lees, kijk en geniet. Ook nu zal *Armamentaria* een feest blijken voor zowel de calculerende, de hedonistische, als de lerende mens.

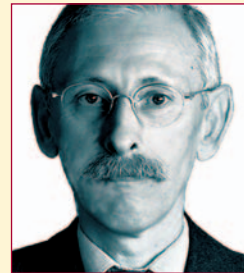
Vertrouwd museaal, verrassend manifest

De nakende afsluiting van het jaar 2005 luidt de tweede helft van de planperiode 2004-2008 in. De resultaten uit de afgelopen periode leren, dat het museum met de realisatie van de doelstellingen uit het ondernemingsplan 2004-2008 *Vertrouwd Museaal, Verrassend Manifest* op schema ligt. Die notie is bepaald inspirerend voor het vervolg. In een volgende editie van uw Nieuwsbrief ga ik daar verder op in.

Gert Groenendijk is algemeen directeur van het Legermuseum.

WIE GOED DOET, GOED ONTMOET...

2005 is een mooi jaar voor de Vrienden en het museum geweest met twee prachtige tentoonstellingen, Wilhelmina en Napoleon. De Vrienden hebben daar ten volle van mogen genieten tijdens de door het museum aangeboden vernissages. Ook de Vriendendag in juni op de Paardenmarkt mag een hoogtepunt genoemd worden, waarbij de conservatoren de Vrienden een kijkje in de keukens gunden. Ten slotte zal tegen



*(Foto: Heijendael/
Annegarn)*

de tijd dat deze Nieuwsbrief verschijnt ook *Armamentaria* 40 door het museum aan alle Vrienden zijn aangeboden tegen letterlijk en figuurlijk een vriendenprijs (die wij uit uw donaties bekostigen). Het museum draagt ons als Vrienden dus een warm hart toe, waarvoor wij uitermate erkentelijk zijn.

Artikel 1 van onze statuten luidt voorzover van belang: "De stichting heeft ten doel steun te verlenen aan ... het Legermuseum ... en de kennis van en over het Legermuseum te bevorderen ... De stichting tracht dat doel te bereiken (onder meer – voeg ik daar aan toe) door het bijebrengen van gelden voor aankoop van voorwerpen voor de collectie van het Legermuseum..."

Onze doelstelling als Vrienden is dus niet zo veel mogelijk van het museum te krijgen, maar daarentegen zo veel mogelijk het museum te steunen, onder andere door het doen van schenkingen. Dat hebben wij dit jaar dan ook weer gedaan door drie objecten te schenken:

- een Renault-tankhelm uit het begin van de 20e eeuw;
- een 18e eeuws Nederlands sabel met riem;
- het schilderij van J.A. Langendijk uit 1816 voorstellende een soldaat die bloemen koopt.

De drie geschonken voorwerpen worden beschreven in *Armamentaria* 40. Maar ook in deze Nieuwsbrief, op pagina 13, vindt u een uitgebreid verhaal over het schilderij en een mooie afbeelding ervan. Die schenkingen zijn door het museum in dank aanvaard en zo is er weer een mooie samenwerking geweest in 2005 tussen museum en Vrienden.

Voor het doen van schenkingen aan het museum is natuurlijk geld nodig en daarom blijf ik u allen aanmoedigen om nieuwe Vrienden te werven (met de cadeaubon voor een jaar Vriend zijn, geeft u een geschenk dat één jaar lang een mooi cadeau blijft!). In dit verband meld ik ten slotte dat wij jammer genoeg van Vincent Cozijn, vanwege zijn drukke werkzaamheden, als bestuurslid afscheid hebben moeten nemen. Wij zoeken nu een opvolger die zich met name op de werving van nieuwe Vrienden zal richten. Mocht u daarvoor belangstelling hebben, dan verzoek ik u dat het secretariaat te laten weten (secretariaat@vriendenlegermuseum.nl).

Wij streven er naar 2006 tot wederom een mooi jaar voor het museum en de Vrienden te maken onder het motto 'wie goed doet, goed ontmoet!'

Gijs Scholtens, Voorzitter

NIEUW IN DE COLLECTIE

VORSTELIJKE VUURWAPENS

door Mathieu Willemsen (tekst) en Casper van Bruggen (foto's)

Twee bijzondere vuurwapens zijn onlangs toegevoegd aan de collectie van het Legermuseum. Beide zijn afkomstig van het persoonlijke bezit van prins Bernhard en vanuit Paleis Soestdijk naar het Legermuseum overgebracht. Het gaat om een Webley MkIV-revolver en een Walther P5-pistool.



De Britse Webley MkIV-revolver van prins Bernhard. (Inventarisnummer 007697)

Het eerste wapen is een standaard dienstrevolver van het Britse leger uit de Tweede Wereldoorlog, een Webley-revolver MkIV in kaliber .38. Deze werd vanuit het Paleis Soestdijk met een bijbehorend Webbing-holster uit 1939 overgedragen. Het holster heeft op de achterzijde met pen de naam 'B.Hull' staan. Zou de prins dit holster misschien van B. Hull hebben gehad? Ik zou het niet weten; ik sta open voor suggesties. Het is aannemelijk dat deze revolver met tas oorspronkelijk behoorde bij de battledress van de prins die zich al in de collectie van het Legermuseum bevindt. Evenals het uniform, zal ook het wapen tijdens de oorlog in Engeland in het bezit van de prins zijn gekomen. Misschien is dit wel de reden, dat de prins dit wapen persoonlijk aan het Legermuseum heeft gelegateerd.

'War finish'

De zesschotsrevolver is vervaardigd bij de firma Webley & Scott Ltd. en draagt serienummer 134195. De loop heeft een lengte van vijf inch. Het wapen draagt inspectiestempels van het Britse ministerie van Oorlog (het War Department). Hoewel het type revolver al van voor de Eerste Wereldoorlog stamt, werd het tijdens de Tweede Wereldoorlog nog in groten getale gebruikt door de Britse strijdkrachten. Deze uitvoering, in het kaliber .38, werd in 1941 geïntroduceerd voor militair gebruik en zou nog tot na de oorlog in gebruik blijven. Het wapen is zo goed als nieuw, en vertoont zelfs nog de freessporen van de machinale bewerking. Verder zijn oppervlaktebewerkingen ter verfraaiing achterwege gelaten. Vandaar ook dat het wapen door de fabrikant voorzien is van het stempel 'war finish'.



Detail van de Walther P5 van de prins. Let op het bijzondere serienummer 'Z.K.H. Pr. B.' van het pistool. (Inventarisnummer 018682)

Het tweede vuurwapen dat naar boven kwam na het overlijden van de prins, is een Walther P5 met een bijzonder serienummer: 'Z.K.H. Pr. B.' Dit pistool werd, blijkens een met de schenking meegekomen foto, aan Zijne Koninklijke Hoogheid geschonken op 27 augustus 1985 ter gelegenheid van de Paleizen Estafetteploeg Apeldoorn-Soestdijk. Dit is een jaarlijkse wedstrijd, georganiseerd door de Nederlandse Politie Sportbond. Het wapen zelf is een geheel onklaar gemaakt en gereviseerd pistool uit 1982, waarvan het serienummer is verwijderd en vervangen door bovengenoemde initialen. Waarschijnlijk zal hiervoor een afgekeurd wapen zijn gebruikt. Dit onklaar maken zal bij de politie zelf hebben plaatsgevonden op verzoek van de organisator van de atletiekwedstrijd, de Nederlandse Politie Sportbond. Het pistool is gemonteerd op een houten plank. Hierop zat oorspronkelijk een tekstplaatje. Dit was helaas niet meer aanwezig bij de overhandiging van het pistool aan het Legermuseum. De Walther P5 is sinds 1979 in gebruik bij de Nederlandse politie. Momenteel is de politie bezig een opvolger voor dit wapen te vinden.



De Walther P5 door prins Bernhard nagelaten aan het Legermuseum.

OPEN MONUMENTENDAGEN

ZIELENHEIL EN WAT SPEKTAKEL

door Wim den Dunnen (tekst en foto's)

In het Legermuseum werden op 10 en 11 september 2005 de Open Monumentendagen gehouden. Het museum sloot hiermee aan bij een landelijk en zelfs Europees cultureel festijn, waarbij jaarlijks monumenten een of twee dagen gratis voor het publiek worden opengesteld. Dit in 47 landen met ieder een eigen thema. In Nederland was dit jaar gekozen voor 'Religieus Erfgoed'.

Was het wel mogelijk voor het Legermuseum om in te spelen op dit thema? Bij Religieus Erfgoed verwacht je eerder een kerk of vergelijkbaar monument. Maar in de collectie van het Legermuseum zijn gelukkig diverse voorwerpen over de geestelijke verzorging voor militairen aanwezig. Bovendien verkreeg het museum ook nog enkele bruiklenen, die bij elkaar in twee vitrines in de bibliotheek werden geplaatst.

Bijzonder in een van de vitrines was het dagboek van legerpredikant ds. J.G. Knottnerus, die in de rang van reserve-majoor was ingedeeld bij het 10e Regiment Infanterie tijdens de mobilisatie van 1939-1940. Dit regiment was gelegerd te Veenendaal in de Grebbelinie. Knottnerus schrijft niet alleen over hoe de geestelijke verzorging was geregeld, maar ook over de gevechten tijdens de meidagen van 1940.



Een van de vitrines met documenten en voorwerpen over de geestelijke verzorging bij de Koninklijke Landmacht. Links ligt het dagboek van legerpredikant Knottnerus.

Verder werden er unieke filmbeelden over de mobilisatieperiode van 1939-1940 vertoond. Ze waren gemaakt door de reserve-majoor ds. A.C. van Nood, een collega van Knottnerus bij hetzelfde regiment. Naast het zorgen voor het zielenheil van de soldaten hier ook beelden over de stellingbouw in de Grebbelinie en het dagelijkse leven van de gemobiliseerde militairen. De bezoekers toonden hier veel belangstelling voor.



Medewerker André Huijben (rechts) van de bibliotheek staat klaar om de filmbeelden van legerpredikant Van Nood te tonen.

Om verder nog voor wat spektakel te zorgen, waren er demonstraties van piekeniers en musketiers op het terras van het Legermuseum. Ze werden uitgevoerd door de Vereniging Levende Geschiedenis Nederland (VLGN), waarmee het museum regelmatig samenwerkt. De VLGN heeft diverse re-enactment-groepen, die zich richten op de jaren 1568 tot 1912. Zij zorgden ook voor de nabootsing van een historisch kampement. Voor de liefhebbers waren er ieder uur familierondleidingen door het 17e eeuwse Armamentarium, en voor de jeugd speurtochten, workshops en de Disneyfilm 'De Drie Muskietiers'. Aan belangstelling hiervoor was niet te klagen.



Veel belangstelling voor een musketier, die op het punt staat zijn lontslotmusket af te vuren.

Tijdens de Open Monumentendagen telde het Legermuseum in totaal 1.974 bezoekers. De promotie en publiciteit door het museum heeft zeker bijgedragen aan de grote toeloop. Kortom, een mooi cijfer voor een succesvol evenement.

UNIEKE BENNINGH-STUKKEN TIJDELIJK WEER IN DELFT

NEDERLAND HAALT ZIJN

door Mathieu Willemsen

Napoleons bezoek aan zijn nieuwe grondgebied kostte Nederland twee fraaie kanonnen. De Franse keizer kon er echter niet lang van genieten. Pruisen en Oostenrijk maakten elk een exemplaar buit. Het Duitse kanon werd na de Tweede Wereldoorlog door de Sovjets naar Rusland verslept. Nu na bijna twee eeuwen zijn de Benningh-kanonnen weer terug in Delft. Een 'reisverslag'.

In 1810 werd het Koninkrijk Holland geannexeerd door het Franse Keizerrijk. Om zijn macht in dit nieuwe wingebied te bevestigen, maakte keizer Napoleon Bonaparte in 1811 een rondreis door zijn 'nieuwe aanwinst'. In Delft bezocht hij onder meer het wapenarsenaal aan de Korte Geer. Hier aangekomen zag hij een aantal zaken die hij graag in Parijs wilde hebben. En zo geschiedde het dat onder andere een tweetal kanonnen en een mitrailleur richting Frankrijk werden getransporteerd en opgesteld in het Hôtel des Invalides.

Oorlogsbuit

Wat er vervolgens met de mitrailleur is gebeurd, blijft vooralsnog onbekend. De twee kanonnen werden echter direct na Napoleons verbanning uit Parijs meegenomen door de overwinnaars. Het ene exemplaar verhuisde naar Wenen, en het andere naar Berlijn. Na de Duitse nederlaag in 1945 verdween het 'Berlijnse' exemplaar als oorlogsbuit naar St. Petersburg. Dat er zo met die kanonnen werd gezeuld, is niet verwonderlijk. Het zijn immers stukken die tot de fraaiste voorbeelden van bronsgieterwerk ter wereld behoren. De kanonnen waren in 1669 gegoten door de Lübecker kanongietier Albert Benningh als geschenk voor de staten van Holland en West-Friesland. Die hadden in de voorgaande jaren een grote order bij hem geplaatst; en waren daarnaast ook nog tijdig met hun betaling!



Aankomst van het kanon uit St. Petersburg. Voorzichtig wordt de loop van de wagen geladen. (Foto: Wim den Dunnen)



Een detail van het Oostenrijkse kanon toont de fraaie bewerking door de 17e eeuwse bronsgieter Albert Benningh. (Foto: Wim den Dunnen)

De kanonslopen zijn elk 341 cm lang en wegen ongeveer 4.400 kilogram. Hiermee zijn het qua formaat standaard 48-ponders, het zwaarste kaliber dat het Staatse leger met zich meetrok ter velde. De Benningh-kanonnen zijn van gegoten brons en voorzien van weelderige decoraties: te herkennen is onder meer het wapen van Holland, met de typerende staande leeuw die ook op de gevel van het Legermuseum te zien is, acanthusbladeren, zeeslagen, de Romeinse god van de handel Mercurius en wapens van de afgevaardigden van de Staten die verantwoordelijk waren voor de aankoop van militaire goederen. Wie beide kanonnen goed vergelijkt, stuit op enkele (minieme) verschillen. Die zitten echter niet in het gietwerk, maar in de ingeslagen teksten met onder meer de kaliberaanduiding. In kleur zien ze er echter totaal anders uit: het Oostenrijkse exemplaar (bruikleen van het Heeresgeschichtliches Museum te Wenen) is donkergroen, terwijl het exemplaar uit St. Petersburg (bruikleen van het Artilleriemuseum) lichtgroen is. Dit is veroorzaakt doordat het Russische exemplaar ongereinigd is en al jaren buiten ligt, terwijl de 'Oostenrijker' binnen staat opgesteld, is gereinigd en in de microkristallijne was is gezet. Wat u niet aantreft, maar wat wel naar het Legermuseum is meegekomen, is het affuit van het Benningh-kanon uit St. Petersburg. Dit eikenhouten affuit met smeedijzeren beslag (nader onderzoek moet nog uitwijzen hoe oud het is) wordt de komende periode op de Paardenmarkt gerestaureerd door de restauratoren van het Legermuseum.

Retourtje Delft

Voor de in oktober geopende tentoonstelling 'Voor Napoleon. Hollanders in oorlogstijd 1792-1815' werden bruikleenaanvragen naar de musea in St. Petersburg en Wenen gestuurd. Het verzoek was om beide kanonnen gedurende de tentoonstelling te mogen exposeren in Delft. Een dergelijk verzoek was ook al in 1993 gedaan voor de tentoonstelling over het Staatse leger, maar toen werd het verzoek door Wenen afgewezen. Groot was dan ook de vreugde toen beide eigenaren instemden met de aan-

KANONNEN TERUG...



Vele handen maken licht werk. Het kanon wordt op zijn definitieve plaats gelegd. (Foto: Mathieu Willemsen)

vraag. Met de directie van het Russische Artilleriemuseum is de afspraak gemaakt dat het kanon tot 2007 in Delft mag blijven. In ruil daarvoor restaureert het Legermuseum het bijbehorende affuit.

Het eerste kanon, het Weense, arriveerde in Delft op donderdag 6 oktober in een grote vrachtwagen. Een historisch moment, want dit kanon was voor het eerst sinds 1811 weer terug op de locatie waar het zich vanaf 1671 had bevonden. Helaas bleek het kanon in zo'n grote vrachtwagen te zitten, dat deze niet op de Korte Geer kon komen. Dan maar met een kraan op het complex aan de Paardenmarkt overladen in een kleinere vrachtwagen. Het kanon lag op een geraamte van hout en oude matrassen. Deze waren volgens de heer Sulz, hoofd van het wapenrestauratie-atelier en transportbegeleider van het Weense Heeresgeschichtliches Museum, nog van zijn grootmoeder geweest. Ze zagen eruit alsof hij de waarheid sprak...

4,5 ton zware loop

Na voorzichtig overladen (in Wenen was er al een kraan kapot gegaan bij het laden), werd het stuk richting de Korte Geer getransporteerd. Met de hulp van velen werd de loop via de nieuwe ingang naar binnen gesjouwd. Eenmaal op de juiste plaats aangekomen, ontstond het volgende probleem: hoe de 4,5 ton zware loop omhoog van zijn matrassen bedje te krijgen en vervolgens omlaag op de houten steunen waar hij op moest komen te liggen? Diverse oplossingen passeerden de revue en... mislukten. Die dag lukte het niet meer. De loop bleef liggen waar hij lag en bracht de nacht (en ook nog een paar volgende) op de matras door. Sulz moest terug naar Wenen en kon de uiteindelijke plaatsing niet meer meemaken. De te volgen tactiek werd aan hem uitgelegd en door hem goedgekeurd. Afsproken werd foto's van de plaatsing naar Wenen te mailen. Het nieuwe plan was om een geraamte van steigerpijp neer te

zetten, met daarbij twee takels die de loop konden tillen. 's Maandags stond het geraamte er, en lukte het om in een korte tijd het kanon op zijn plek te zetten.

Weer bij elkaar

Op 11 oktober (een paar dagen vertraagd, omdat de douane een bankgarantie wilde voor het geval dat het Legermuseum het Russische bruikleen niet zou retourneren en zij geen genoeg namen met een reeds gegeven Nederlandse staatsgarantie...) arriveerde het stuk uit St. Petersburg. Precies op tijd voor de opening van de tentoonstelling op 13 oktober. Door de opgedane ervaringen met de Oostenrijker ging het nu een stuk soepeler en stond de Rus er nog dezelfde dag. Voor het eerst sinds 1811 stonden de twee lopen weer bij elkaar in Delft. Hiermee was (althans voor tijdelijk) voldaan aan het statement dat mijn voorganger R.B.F. van der Sloot boven zijn artikel over de Benningh-kanonnen schreef: "Nederland hale zijn kanonnen terug."



Eindelijk liggen beide kanonnen op hun plaats in het museum. (Foto: Wim den Dunnen)

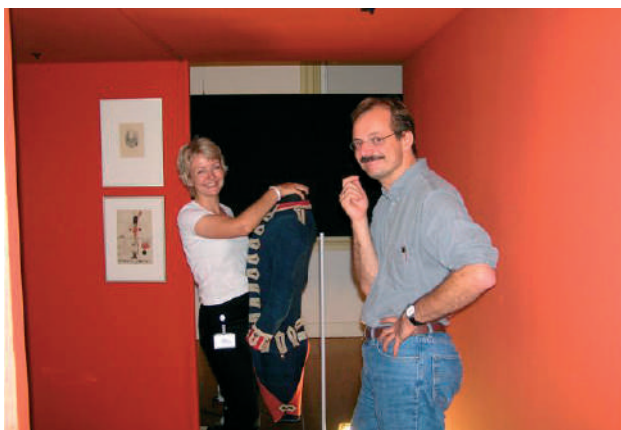
MEER WETEN?

Wilt u meer weten over de Benningh-kanonnen of komt u ze binnenkort bewonderen in Delft, dan kunt u het artikel lezen van R.B.F. van der Sloot in *Armamentaria* nummer 19, getiteld 'Nederland hale zijn kanonnen terug' (pagina's 6-14). Hierin staat uitgebreidere historische informatie over dit bijzondere geschut.

VOOR NAPOLEON: VOORBEREIDING,

door Wim den Dunnen en Gijs Scholtens

Charles Napoleon, een ver familielid van de Franse keizer, opende 13 oktober 2005 de tentoonstelling *Voor Napoleon, Hollanders in oorlogstijd 1792-1815*. 'De eerste Europeaan', zo omschreef hij zijn oud...oudoom. Het startschot door de 21e eeuwse Napoleon is een van de vele bijzonderheden van de tentoonstelling. Neem bijvoorbeeld de unieke bruiklenen uit onder andere Sint-Petersburg, Versailles, Brussel, Wenen en Londen. Of de voorbereiding die deels via de museumsite te volgen was. En vooral het indrukwekkende eindresultaat: de expositie zelf. Immers, het museum heeft de persoonlijke verhalen van de Nederlandse soldaten voel- en haast tastbaar weten te maken. Veel Vrienden bezochten op 23 oktober de vernissage. Voor allen die niet aanwezig waren, volgt hierna een foto-impresie van voorbereiding, opening en vernissage.



De opbouw van de tentoonstelling 'Voor Napoleon' heeft maanden gekost en is hier in volle gang. Conservator Mark van Hattem en restaurateur Mariska Pool geven de rokjas (circa 1785-1795) van een soldaat van een regiment Zwitsers van het Staatse leger een plaats. Mariska en Mark zorgen binnen het Legermuseum voor onder andere restauratie en conservatie van uniformen en vaandels. (Foto: Wim den Dunnen)



Op 22 september 2005 had er een uniek transport plaats. Het paard Wexy werd overgebracht naar het Legermuseum. Wexy was de trouwe viervoeter van prins Willem van Oranje tijdens de slag bij Waterloo in 1815. Het paard sneuvelde toen de prins een aanval leidde. Als eerbetoon werd het beest opgezet. Het kwam vervolgens bij de Koninklijke Stallen terecht, die het als bruikleen ter beschikking stelde voor de tentoonstelling. Hier staat restaurator hout Ben Berkel (rechts) klaar om via een speciale vlonder Wexy het museum in te takelen. (Foto: Mathieu Willemsen)

De projectiegroep vormgeving 'Voor Napoleon' met van links naar rechts: vormgever Jos Stoopman (externe kracht), restaurateur textilia Mariska Pool, projectleider Ella van Mourik-Karremans, conservator textilia Mark van Hattem en conservator vuurwapens Mathieu Willemsen. (Foto: Wim den Dunnen)

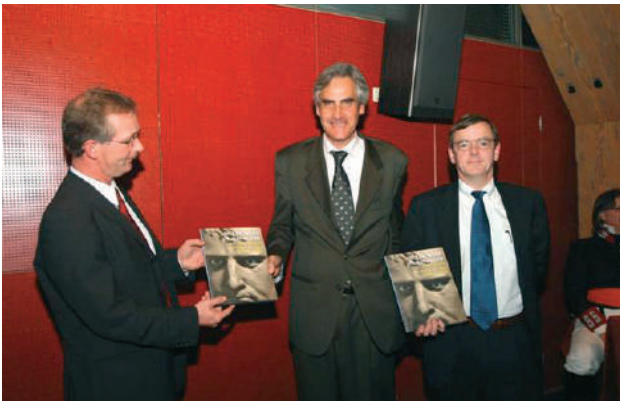


Op de tentoonstelling zijn ook veel handvuurwapens te zien. Ze komen uit de eigen en de Visser-collectie of zijn in bruikleen. Hier hangt conservator vuurwapens Mathieu Willemsen een aantal unieke pistolen op, die destijds zijn gemaakt in de Stadhoudelijke Geweerfabriek te Culemborg. (Foto: Wim den Dunnen)

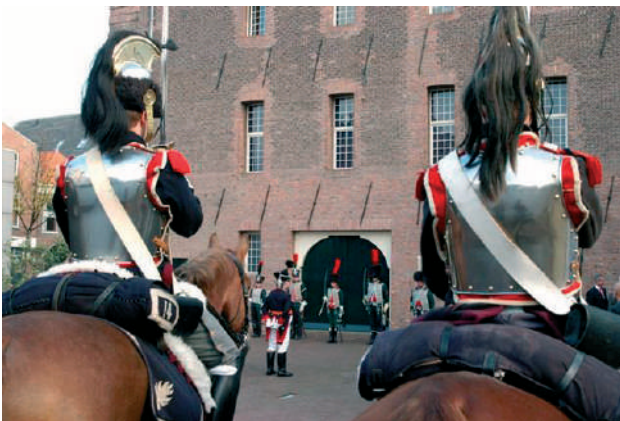


Uniformrok van een officier van de Garde du Corps te voet, circa 1790. (Foto: Wim den Dunnen)

OPENING EN VERNISSAGE



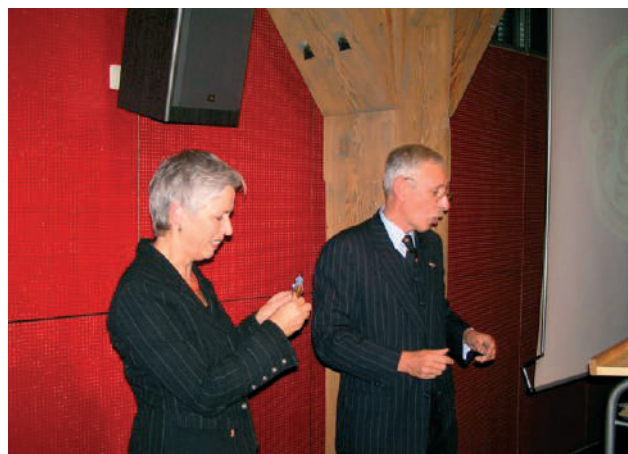
De tentoonstelling werd op 13 oktober 2005 geopend door Charles Napoleon (midden). Hier ontvangt hij uit handen van Gert Groenendijk (links), de algemeen directeur Legermuseum, het bij de tentoonstelling behorende boek 'Voor Napoleon'. Charles is wethouder in Ajaccio, een plaats op Corsica. Rechts professor J.H. Gill van de National Defense University te Washington, die een inleiding heeft gehouden tijdens de opening. (Foto: Hans de Lijsler)



De opening werd opgeluisterd door onder andere de Napoleontische Cavalerie Vereniging, die het 14e Regiment Kurassiers (voorgond) en het Regiment Karabiniers nr.2 uitbeelden, twee Nederlandse cavalerie-eenheden uit de Napoleontische tijd. (Foto: Hans de Lijsler)



De tentoonstelling wordt gevormd door individuele kabinetten. Ieder kabinet vertelt het verhaal van een militair of een van onderwerp door middel van afbeeldingen, uniformen en voorwerpen. Hier het kabinet van prins Willem George Frederik van Oranje-Nassau (1772-1842). De uniformrok en steek (links) met de rang van een Oostenrijkse generaal hebben mogelijk behoord tot de prins. De uniformrok in het midden is van een officier van de Garde du Corps te voet (circa 1790). Rechts de uniformrok van een Oostenrijkse generaal der Genie, gedragen door Willem George op het slagveld van Wagram in 1809. (Foto: Wim den Dunnen)



Op 23 oktober 2005 was er de vernissage voor de Vrienden van het Legermuseum. Na inleidende woorden overhandigde onze voorzitter Gijs Scholtens aan projectleider Ella van Mourik-Karremans een Napoleonnetje. Dit uit Gijs zijn eigen verzameling. Zo te zien was het een aangename verrassing. (Foto: Wim den Dunnen)

Tijdens de vernissage hield conservator Mark van Hattem een uiteenzetting over de totstandkoming van de tentoonstelling. Hij vertelde over de reizen naar onder meer Frankrijk en Rusland voor het verkrijgen van unieke bruiklenen, zoals het uniform van Napoleon en het Russische Benningh-kannon. (Foto: Wim den Dunnen)

HET LEGERMUSEUM ALS KENNIS- EN INFORMATIECENTRUM

VERWERVEN EN VERSPREIDEN MILITAIR-

door Maud Kornaat-van Eunen (tekst) en Casper van Bruggen (foto's)

Het Legermuseum beschikt sinds april 2004 over een afdeling Kennistransfer. Nu kan ik mij goed voorstellen dat u bij deze benaming niet direct een beeld hebt van de werkzaamheden van de afdeling. Daarom vertel ik u graag meer over de doelstellingen en de plannen die we hebben.

De afdeling Kennistransfer registreert en digitaliseert de collectie van het Legermuseum en biedt intern en extern informatie aan. Voor een goede dienstverlening moet je echter weten wat je hebt. Bovendien dient een belangrijk deel van de collectie via de computer bereikbaar en beschikbaar te zijn. Vervolgens staat centraal om voor iedereen die informatie zoekt, van specialist tot scholier, een pasklaar antwoord te hebben en zondig door te verwijzen naar andere instellingen.

Collectie registreren

De laatste jaren heeft de nadruk gelegen op de basisregistratie van de collectie. In teams is hard gewerkt aan de diverse collectieonderdelen. Hierbij kregen we de hulp van verschillende ingehuurde krachten. Het was immers een enorm karwei. Dit kwam natuurlijk niet in de laatste plaats omdat onze collectie zo omvangrijk is. Er werden zelfs objecten ontdekt waarvan we niet meer wisten dat we ze in bezit hadden. Ook was het zeer verheugend om te kunnen constateren dat 50 procent van ons boekenbezit nergens anders in Nederland aanwezig is. Het 'Deltaplan inhalen achterstanden registratie' is inmiddels afgerond, maar er blijft werk aan de winkel. Zo zijn er nog restanten van onbeschreven materiaal en moeten standplaatsen

gecontroleerd en de registratie van boeken en beeldmateriaal (2D) en voorwerpen (3D) op elkaar afgestemd worden.

Digitalisatie collectie

Tijdens het Deltaplan zijn de objecten niet alleen geregistreerd, maar vaak ook gedigitaliseerd. Onze fotograaf heeft de laatste jaren enorm veel afbeeldingen van de objecten gemaakt. Natuurlijk werden niet alle voorwerpen op de gevoelige plaat vastgelegd. Een deel van de objecten is in veelvoud aanwezig. Hiervan wordt een voorbeeldexemplaar gefotografeerd. Momenteel worden deze afbeeldingen gekoppeld aan de beschrijvingen, zodat ze ook voor gebruikers toegankelijk zijn. Naast het eigen Deltaplan heeft het museum ook meegedaan aan het prestigieuze, landelijke digitaliseringproject 'Het Geheugen van Nederland'. Doelstelling hiervan is het digitaal beschikbaar stellen van collecties die een beeld geven van de geschiedenis van Nederland. De selectie uit het Legermuseum in Het Geheugen van Nederland toont het militaire leven van de 16e eeuw tot het midden van de 20e eeuw. Daarnaast wordt ook de diversiteit van de verzameling in beeld gebracht. Tekeningen en prenten tonen veldslagen, maar ook het leven in de kazernes. Foto's geven een beeld van de Politie Acties in Indonesië en de mobilisaties van 1914-1918 en 1939-1940. Schetsen, egodocumenten en exercitieboeken bieden inzicht in het dagelijks militaire leven. Ook zijn 200 bijzondere boekbanden uit de collectie beschreven en gedigitaliseerd. Al met al zijn ruim 22.000 afbeeldingen gekoppeld aan beschrijvingen en 8.000 hiervan zijn te vinden op de site (www.geheugenvannederland.nl). Hiervoor hebben we een subsidie van ruim 90.000 euro ontvangen.

10



Doelvliegtuig KL 102, dat behoort bij de lanceerinrichting Air Target Catapult. Dit object uit de collectie is een schenking van de Koninklijke Landmacht.

HISTORISCHE KENNIS



De bibliotheek met veel boeken die nergens anders in Nederland aanwezig zijn.

Informereren bezoekers

Collectie Informatie Centrum (CIC), zo heet sinds kort het middelpunt van de dienstverlening van het Legermuseum aan het publiek. Hier kunt u boeken en beeldmateriaal aanvragen. Met vragen kunt u er ook terecht; of het nu gaat om familiehistorie, studie en hobby of over objecten in de vaste expositie. Regelmatig draagt een conservator bij aan de beantwoording van een vraag. Het streven is een antwoord op maat te geven. Zo worden regelmatig grote topografische kaarten aangevraagd. Deze kaarten zijn te kwetsbaar om elke keer naar de studiezaal te brengen. Een digitale afbeelding op het scherm van de computer biedt voor deze kaarten in veel gevallen geen oplossing. Daarom zijn er kaarten gedigitaliseerd en daarna afgedrukt op ware grootte en geplastificeerd. Deze zijn permanent in de studiezaal raadpleegbaar. De komende jaren wordt het aantal kaarten dat op deze wijze beschikbaar is, uitgebreid.

In het CIC zijn ook regelmatig kleine exposities. Vanaf februari zijn op basis van thema's als Valentijnsdag, Pasen, Telecommunicatie en '60 jaar Bevrijding van Nederland' boeken, prenten en foto's getoond. Momenteel is er een interessante selectie te zien van materiaal over de 'Geestelijke verzorging in de krijgsmacht'. Dit thema sluit aan bij dat van de Open Monumentendagen (Religieus Erfgoed). Meer hierover op pagina 5.

Dienstverlening via internet

Door een goede registratie kan onze collectie op een verantwoorde manier onder de aandacht gebracht worden van het grote publiek. Internet is hiervoor een geëigend middel. De website van het museum zal naast een algemeen communicatiegedeelte (met onder meer informatie over openingstijden, prijzen en educatie) ook een inhoudelijke toegang naar de collectie bieden. Deze kenniswebsite valt onder de verantwoordelijkheid van de afdeling Kennistransfer. Het museum streeft naar een eenduidige, wervende stijl, waarbij een informatief aanbod veel nieuwe bezoekers trekt.

Om redelijk snel tot een divers aanbod te komen, is besloten gebruik te maken van de vele gegevens en beelden die in het verleden voor tentoonstellingen en projecten zijn verzameld. Hierbij moet u denken aan de databank Nederlands-Indië, eerder uitgebracht op cd-rom, teksten en beelden die gebruikt zijn in de tentoonstelling over Nieuw-Guinea en gegevens uit de voertuigencatalogus. De Visserdatabank en de databank over vlaggen en vaandels die momenteel in de expositie te raadplegen zijn, komen ook op de site beschikbaar. Een apart onderdeel wordt gewijd aan onze deelcollectie schilderijen. Natuurlijk is er ook aandacht voor de actuele wisseltentoonstelling over Nederlanders in de Napoleontische periode.

In samenwerking met de Digitale bibliotheek der Nederlandse Letteren (www.dbnl.nl) wordt momenteel het Militair woordenboek van H.M.F. Landolt (1861/1862) gedigitaliseerd. Tevens komt het onderdeel defensieve wapens van het Glossarium Armorum (samengesteld door Jan Piet Puype) via de kennissite beschikbaar. Ook hiervoor hebben we een subsidie weten te bemachtigen. Daarnaast worden momenteel alle artikelen uit Armamentaria gedigitaliseerd, deze worden ook via internet aangeboden. Een groot deel van onze catalogus zal online te raadplegen zijn.

Bijdrage Vrienden

Het streven is om nu zo snel mogelijk de eerste aanzet van onze ambitieuze plannen aan u te kunnen tonen. Zoals het er nu naar uit ziet, kunt u aan het eind van het jaar zelf de site bekijken. Hebt u suggesties voor ons, opmerkingen over de site of wilt u een bijdrage leveren aan onze kennissite, dan nodig ik u van harte uit om met mij contact op te nemen. Het is uitdrukkelijk de bedoeling om ook de Vrienden een platform te bieden om hun kennis te verspreiden. We streven tenslotte eenzelfde doel na en dat is het verwerven en verspreiden van militair-historische kennis!

Maud Kornaat-van Eunen is hoofd Kennistransfer van het Legermuseum.



Militaire onderscheidingen uit de collectie.

LEGERMUSEUM RESTAUREERT VOORROORLOGSE KEUKENOPLEGGER

door Wim den Dunnen

Bij het depot van het Legermuseum op de Delftse Paardenmarkt is een team begonnen met de restauratie van een vooroorlogse keukenoplegger. Een uniek project, dat bij afronding zeker het nodige opzien zal baren. Vooral als ook de bijbehorende Ford-trekker er weer als werkpaard voorstaat. De acquisitie hiervan is inmiddels opgepakt. Kortom, de kans wordt steeds groter dat het Legermuseum over een bijzondere combinatie gaat beschikken.

Tijdens de mobilisatieperiode van 1939-1940 werd een deel van de gemobiliseerde eenheden van het Nederlandse leger te velde voorzien van de warme hap. Dit gebeurde met voor die tijd moderne keukenopleggers, met daarvoor een Ford-trekker. De opleggers ingedeeld bij de intendance, waren gebouwd door de Artillerie Inrichtingen te Zaandam. Het interieur bestond uit aanrechten en twee fornuizen. Meer dan 100 van deze opleggers hebben hun dankbaar werk gedaan: het verstrekken van rats, kuch en bonen aan de hongerige soldaten.

Pollepels en vleesplanken

Een van de opleggers overleefde de periode 1940-1945. Jarenlang heeft dit exemplaar in weer en wind op het terrein van de Ripperdakazerne te Haarlem gestaan, bij de toenmalige Kokschool van de KL. Toen rond 1992 deze school werd opgeheven, werd de oplegger overgedragen aan het Legermuseum, en kreeg een plaats in het voertuigdepot te Grave.



De keukenoplegger, hier een paar jaar geleden, bij een eerder verblijf in het depot Paardenmarkt. (Foto: Casper van Bruggen)

Een paar maanden geleden besloot het Legermuseum om de in slechte staat verkerende oplegger te restaureren. Eerst werd een plan van aanpak opgesteld en daarna werd de oplegger naar het

depot Paardenmarkt overgebracht. Vastgesteld werd ook dat nagenoeg de hele inventaris van de oplegger in de museumcollectie aanwezig is. Zo zijn er onder andere potten en pannen, melkbussen, pollepels, vleesplanken en messen. Gelijktijdig werd een uitgebreid archiefonderzoek opgestart, om de restauratie in een breder historisch perspectief te plaatsen. Een publicatie zal zeker te zijner tijd volgen.



De keukenoplegger werd op 14 juli 2005 met transport van de KL op de Paardenmarkt te Delft afgeleverd. Op de voorgrond houdt restaurator voertuigen en geschut Chris Tänzler, de takelwerkzaamheden goed in de gaten. (Foto: Wim den Dunnen)

Bij de restauratie, een groot project binnen het depot, zijn meerdere restauratoren betrokken. Natuurlijk die van voertuigen en geschut, Peter Mulder en Chris Tänzler, maar ook de restaurator metaal Bart van Veen. De restauratoren hout, Ben Berkel en Bert Broekhuizen, nemen het deels houten interieur voor hun rekening.

Het wordt zeker een spraakmakend project. De redactie van de Nieuwsbrief zal u dan ook op de hoogte houden van het verdere verloop.

VRIENDEN SCHENKEN TEKENING LANGENDIJK

door Jos Hilkhuijsen

Het Legermuseum heeft onlangs de hand gelegd op een werk van Jan Anthonie Langendijk (1780-1818). Het gaat om de geaquarelleerde pentekening 'Een bloemen kopende soldaat' uit 1816. Het werk is gekocht bij de gerenommeerde Londense kunsthandelaar Crispian Riley-Smith. De aankoop is mogelijk gemaakt door een schenking van de Vrienden.

De tekening verkeert in een voortreffelijke staat. De voorstelling is omkaderd (220 x 173 mm) en bevestigd op een kartonnen drager. De onderzijde is gedecoreerd met een geaquarelleerde pentekening van een trom met twee geweren waartegen een banderol met de naam Langendijk. Aan de bovenzijde prijkt het stempel 'Boute et ne doute remusat'.

Combinatie uniform en klederdracht

De voorstelling behoort zeer waarschijnlijk tot de serie van volks- en militaire klederdrachten, die Langendijk in 1816 vervaardigde en als ingekleurde gravures werd uitgegeven. Langendijks voorkeur ging uit naar een combinatie van een volkstype in klederdracht met een soldaat in uniform. Steeds gaat het om een elegante voorstelling van een militair met een jonge verkoopster van allerhande (eet)waar, uiteenlopend van een karabinier met een radijsverkoopster tot een infanterist van linie met een Scheveningse haringverkoopster, van een kanonnier en een marketenster tot een korporaal van de nationale militie met een Brabantse meid. De gekochte aquarel toont een aan een bloem ruikende kapitein van de infanterie, staande bij een jonge zittende bloemenverkoopster die gehuld is in de klederdracht van Hindelopen.

Galante prent

De voorstellingen waren populair, want het werk van Langendijk werd in serievorm uitgegeven door W. Esser en F.J. Weynand te Den Haag. De gravering werd verzorgd door Walraad Nieuwhoff (1790/1791-1837) en Langendijks leerling Joannes Bemme Adriaansz (1775-1841). De collectie van het Legermuseum telt ongeveer twintig voorbeelden uit de serie. Langendijk vervaardigde zijn galante voorstellingen in een tijd dat er brede belangstelling voor het leger bestond. Dat blijkt wel uit het grote aantal militaire prenten dat toen werd vervaardigd en verkocht. Gedurende de Bataafse periode, het Koninkrijk Holland en de Franse tijd waren veel kunstenaars in het militaire leven geïnteresseerd en vooral na Quatre Bras en Waterloo nam de belangstelling voor prenten met militaire voorstellingen sterk toe. Daarnaast verschenen er ook werken die in de eerste plaats voor de beperkte kring van het leger zelf bestemd waren.



'Een bloemen kopende soldaat' (1816) van Jan Langendijk. Hier afgebeeld zonder lijst. (Foto: Wim den Dunnen)

De geboren Rotterdammer Langendijk schilderde, tekende, aquarelleerde en etste figuren, militaire taferelen en stadsgezichten met veel mensen. In 1808 verruilde hij de Zuid-Hollandse havenstad voor Amsterdam, waar hij tot zijn overlijden woonde en werkte. Zijn bekendste tekeningen gaan over de komst van de Fransen in 1794, het landen en het vertrek van de Engelsen in 1799, en de intocht van Lodewijk Napoleon in Amsterdam in 1808.

Internationale bekendheid

Langendijks werk genoot internationale bekendheid. Zo kocht de prins van Wales, de latere George IV (1762-1830), 351 tekeningen van Langendijk met als onderwerp uniformen van de legers van de Napoleonische oorlogen. Tot deze grote groep tekeningen behoorden ook Langendijks combinaties van militaire uniformen en klederdracht.

EOD, TNO EN LEGERMUSEUM SLAAN HANDEN INEEN MUNITIECOLLECTIE WEER COMPLEET

door Hans Evertse (tekst) en Ron Knip (foto's)

Door strengere regelgeving bij de KL raakte het Legermuseum ruim twintig jaar geleden de helft van zijn zeldzame munitiecollectie kwijt. Na een lange periode van wachten, kwam vorig jaar weer schot in de zaak. Sinds november 2004 is de veilig bevonden munitie weer terug in het museum.

Maandag 22 november 2004 keerden stafmedewerker wapen- en munitiebeheer Hans Evertse en vrijwilliger voor wapen- en munitietechniek Ron Knip van het Legermuseum voor de laatste keer terug uit Bergen op Zoom. Die dag hadden ze de overdracht van de munitiecollectie aan het Legermuseum administratief met TNO afgerond. Hieraan voorafgaand inspecteerden zij gedurende vijf maandagen in een werkplaats van TNO/Heimolen de door de KL teruggegeven collectie. Voor de door hen veilig bevonden munitieartikelen werden 'explosief verklaringen' opgemaakt. Daarna werden alle veilige munitieartikelen teruggevoerd naar Delft en de verdachte objecten bij de Explosieven Opruimingsdienst (EOD) aangeboden.

Collectie in beslag genomen

U zult zich wellicht afvragen wat de KL en TNO hiermee te maken hebben gehad. Om dit uit te leggen, moeten wij ongeveer twintig jaar teruggaan in de geschiedenis. En wel naar het moment waarop er in een leslokaal in 't Harde tijdens een instructieles een AP-23-antipersoneelsmijn explodeerde. Zeven militairen vonden de dood.

Door het ongeval werd in 1984 de regelgeving aangescherpt. Er werd bepaald dat alle munitieartikelen moesten worden geïnspecteerd door de EOD. Veilige artikelen werden op een proces-verbaal met een uniek nummer vermeld. Dat nummer moest eveneens in het artikel worden gegraveerd.

Het Legermuseum viel ook onder de strengere regelgeving, omdat het toen nog een KL-eenheid was. De collectie werd in beslag genomen door de EOD ter inspectie en om zo nodig



Hans Evertse maakt de 'explosief verklaringen' op.

onschadelijk te worden gemaakt. Ongeveer de helft van de in beslag genomen collectie werd inderdaad door de EOD behandeld en teruggegeven. De rest bleef onaangeroerd liggen door capaciteitsgebrek bij de KL. Diverse pogingen om hierin verandering te brengen mislukten, omdat aan het museum de laagste prioriteit was toegekend.

Het tijl keert

In 2003 keerde het tijl ten gunste van het Legermuseum, doordat dit niet langer meer een KL-eenheid was maar inmiddels een zelfstandige stichting. Een bijkomende factor was dat Hans Evertse, majoor b.d. en munitieofficier van de KL, bij het museum kwam als opvolger van de toenmalige wapenbeheerder, de marechasseeadjudant b.d. Geert Koster. Hans zag kans via connecties bij de KL deze zo ver te krijgen dat zij onder bepaalde voorwaarden de munitiecollectie terug zou geven. Deze voorwaarden hielden in dat de munitiecollectie met speciale EOD-voertuigen zou worden vervoerd naar een niet-KL-locatie. Voor die locatie moest een milieuvergunning zijn afgegeven om verrichtingen aan munitie uit te mogen voeren. Voor de eerste voorwaarde zou de KL zorgen en aan de tweede voorwaarde kon ook worden voldaan: Ron Knip had al twee jaar geleden tijdens een bijeenkomst van de NVBMB (Nederlandse Vereniging ter Bestudering van Munitie en Ballistiek) een toezegging van de economisch directeur van TNO Gerben Klein Baltink gekregen: de munitiecollectie mocht gratis worden gecontroleerd in een werklocatie van TNO met milieuvergunning. Deze locatie was de voormalige munitiefabriek Heimolen van de firma Franerex te Bergen op Zoom, die recentelijk was overgenomen door TNO.

Ook TNO stelde voorwaarden: ze wilden eerst de collectie inventariseren, alvorens deze over de drempel te brengen. Tegelijkertijd kon dan een schifting worden gemaakt tussen inerte, niet-inerte en niet te vertrouwen munitieartikelen. De niet te vertrouwen munitieartikelen zouden ter vernietiging aan de EOD worden afgestaan.



TNO-directeur Gerben Klein Baltink doet een middagje mee met inspecteren.



Ron Knip demonteert een buis.

En zo geschiedde het: op 21 en 22 juni 2004 begaven Hans, Ron en Bob Dickhoff van TNO zich naar het Munitiecomplex te Donderen (Drente). Hier hebben zij de munitiecollectie door de handen laten gaan. De niet te vertrouwen munitieartikelen zijn toen binnen een week afgevoerd door de EOD. Op 24 juni is de collectie inert en niet-inert door de speciale munitievoertuigen van de EOD overgebracht naar Bergen op Zoom. En vijf maanden later was de munitiecollectie in het Legermuseum weer compleet.

Die terugkeer was niet mogelijk geweest zonder de voortreffelijke medewerking van de volgende personen: brigade-generaal Schouenberg, souchef Operationeel Commando; kolonel Rappard, hoofd Facilitaire Dienst Operationeel Commando;



Bob Dickhoff van TNO/Heimolen inspecteert artilleriegranaten.

kolonel Van Son, commandant Munitiebedrijf; luitenant-kolonel Groenewegen, C-EOCKL; majoor Raaymakers, Munitiebedrijf/staffofficier Distributieplanning- en normering; sergeant-majoor Wijnja, Munitiebedrijf/afdeling Fysieke Distributie/planner en voortgangscontroleur; adjudant Jansen, planner EOD; eerste luitenant b.d. Schweig, voormalig medewerker afdeling Beproevingen; Gerben Klein Baltink, TNO/economisch directeur; Bob Dickhoff, TNO/Heimolen/stafmedewerker. Als dank heeft het museum afgelopen 18 oktober een uitgebreide rondleiding voor deze personen georganiseerd, hetgeen door hen zeer op prijs werd gesteld.

Veilig en wel in huis

Terugblikkend kan gesteld worden dat het project volgens plan is verlopen. Het Legermuseum is blij het restant van de munitiecollectie weer veilig en wel in huis te hebben. Het betreft hier immers vooroorlogse Nederlandse artilleriegranaten, buizen en mijnen, alsmede zeldzame munitie uit de Tweede Wereldoorlog en van vlak daarna; in totaal 167 objecten. Rest nog het een en ander zorgvuldig te registreren en op te bergen. Dat wordt begin 2006 voltooid.

Stafmedewerker wapen- en munitiebeheer Hans Evertse neemt bij het Legermuseum een bijzondere plaats in. Hans, majoor b.d. en oud-munitietechnicus bij de KL, ressorteert rechtstreeks onder de algemeen directeur Gert Groenendijk en is de eerst verantwoordelijke op het gebied van Strategische Goederen bij het Legermuseum, in de zin van de Wet wapens en munitie. Ook beheert hij alle regelgeving en vergunningen op dit gebied, en is verantwoordelijk voor transporten met wapens en munitie bij het museum.

AGENDA

Tentoonstellingen

t/m 4 december 2005

Wilhelmina, Vorstin in oorlogstijd 1940-1945

t/m 1 april 2006

Voor Napoleon, Hollanders in oorlogstijd, 1792-1815

Activiteiten in het Legermuseum

Elke zondagmiddag zijn er activiteiten: in december 2005 en januari 2006 geven soldaten uit het leger van prins Maurits demonstraties krijgstechnieken uit de Tachtigjarige Oorlog. In februari 2006 wordt er uitleg gegeven over de uitrusting en werking van het Romeinse leger.

In maart 2006 vertellen soldaten over de roerige tijd in Nederland tijdens de Eerste Wereldoorlog.

Winter in de Middeleeuwen is speciaal voor kinderen. Gedurende de kerstvakantie, van 24 december 2005 tot en met 8 januari 2006, geven jonkvrouwen op dinsdag en donderdag rondleidingen over de Ridder Roderik-tentoonstelling en op maandag, woensdag en vrijdag zijn er een valkenier met roofvogels en een boogschutter met zijn wapenuitrusting.

Op 8 en 9 april 2006 is er het Museumweekend met als onderwerp *De kunst van het weten*: conservatoren en restauratoren vertellen over de voorwerpen in het museum.

Voor meer informatie over de activiteiten van het museum verwijzen wij u graag naar www.legermuseum.nl.

In de volgende Nieuwsbrief maken we bekend welk programma de Vrienden in 2006 mogen verwachten.

BOEKENKAST

VOOR NAPOLEON, HOLLANDERS IN OORLOGSTIJD 1792-1815



23 jaar lang, tussen 1792 en 1815, was Europa met korte tussenpozen in oorlog. Een complete generatie Nederlandse militairen vocht in verschillende legers voor verschillende heren. Niet alleen soldaten waren bij het leger betrokken; ook het leven van vrouwen, kleermakers en wapenfabrikanten kon ingrijpend worden beïnvloed door gebeurtenissen op het slagveld.

Dit boek, behorend bij de gelijknamige tentoonstelling, geeft een beeld van het leven van een aantal soldaten in Franse dienst, zoals de chirurgijn Verhoef, de dienstplichtige Gerrit Kanis en de vaderlijke kolonel Hendrik Wagner. Daarnaast bevat het een bijzondere mengeling van verhalen en unieke voorwerpen die tezamen een helder inzicht bieden in de ervaringen van Hollanders in oorlogstijd.

Titel	Voor Napoleon, Hollanders in oorlogstijd 1792-1815
Samenstelling	Mark van Hattem, Mariska Pool en Mathieu Willemsen
ISBN	90 6868 405 1
Verkoopprijs	€19,90
Uitgever	Thoth, in samenwerking met het Legermuseum

Het boek is ook in het Engels verschenen, met als titel *In the Wake of Napoleon, the Dutch in time of war, 1792-1815*, te koop voor €34,90.

Het boek is te bestellen via www.legermuseum.nl/winkel, maar ook te koop in de museumwinkel en reguliere boekhandels.

NIEUWE DONATEURS

C. Boenders	Oostvoorne
A.G.M. Latour	Rotterdam
G. Zwanenburg	Delft
J.J.B. Simons	Wapenveld
O.C. Noort	Delfgauw
H.C.G. Carsten	Den Haag
M.A. van Peski	Rotterdam
J.C. van Strien	Den Haag
K. Weijers	Leiden
R.W.M. van der Toorn	Vlaardingen
L.V. Meriana	Rotterdam
M. Bais	Den Helder
M. de Jong	Nieuwpoort
D.E.A. Müldner	Papendrecht
W.H.J. Muijers	Ede

Ook donateur worden?

Zie www.vriendenlegermuseum.nl

COLOFON

De Nieuwsbrief verschijnt driemaal per jaar.

Redactie	Gijs Scholtens Joke van Vels-van Dongen Wim den Dunnen Heleen Bronder Ed Coumans (eindredactie)
Vormgeving en drukwerk	Koninklijke De Swart, Den Haag
Uitgever	Stichting Vrienden van het Legermuseum
Secretariaat	Antwoordnummer 11228, 2600 WC Delft tel:(015) 214 23 76* fax:(015) 214 39 16 *alleen op donderdag- of vrijdagmorgen e-mail: secretariaat@ vriendenlegermuseum.nl
Website	www.vriendenlegermuseum.nl
Webmaster	Henk Goos
Webredacteur	Joke van Vels-van Dongen
ISSN	1569-4305